

DİJİTAL DÜNYADA EBEVEYN OLMAK

Bu sabah hemen hemen hepimiz, cep telefonumuzun alarmı ile uyandık. Gece yatana kadar günlük hayattaki işlerimizin çoğunda yine bilgisayar, tablet gibi dijital medya araçlarından faydalandık. Biz yetişkinlerin ve çocukların hayatındaki yeri gitgide büyürken, çocuklar ve teknoloji söz konusu olduğunda bu araçlarla ilgili anne babaların aklında haklı olarak pek çok soru işareti oluyor. Tablet, telefon ve bilgisayarların çocukların en yakın arkadaşları olduğu şu günlerde ebeveynlerin nelere dikkat edebileceğine gelin birlikte bakalım.

Anne babaların tavırlarının çok önemli olduğuna ilişkin deliller vardır ve ebeveyn kontrolü medyanın çocukların hayatında oynadığı rol üzerinde gerçekten bir fark yaratmaktadır (Donald vd., 2003: 15). Ailelerin medya ve teknoloji hakkındaki tutumları da çocuklar için oldukça önemli. Ebeveynlerin çoğu yeni mobil cihazların ebeveynliği kolaylaştırdığına inanıyor. Diğer yandan ebeveynler çocukları bu cihazlar ile çok fazla zaman geçirirse gerekli sosyal becerileri geliştiremeyeceğinden korkuyorlar. Çoğu aile video oyunlarını zararlı buluyor. (Wartella et al. 2014). Ancak bazı video oyunları çocuklar için öğretici olabiliyor, bazıları da problem çözme ve anlama becerilerini güçlendirebiliyor. (Gee, 2005). Bu oyunların seçimlerinde yine ebeveynlerin rolü kritik önemdedir. Siz de çocuğunun dijital cihazları kullanmasına izin veren binlerce (belki de milyonlarca) ebeveynden biriyseniz, içeriği dikkatle seçmeniz ve bunları çocuğunuzun öğrenimini maksimuma çıkaracak şekilde kullanmanız gerçekten çok önemlidir. Uygulamaları seçme ve kullanmaya yönelik kararlarınız hakkında sizi bilgilendirecek bazı kılavuzlar şu şekildedir.

Unutmayın: Uygulamalar öğrenmeyle eşdeğer değildir – sadece öğrenmeye yönelik potansiyel araçlardır. Öğrenme sürecinin ne kadar verimli olduğunu çocuğunuzun uygulamayı kullanma şekli belirler, uygulamanın kendisi değil. Genel kaide şöyle; keşfetmeyi, deneyi, sorun çözme ve yaratıcı düşünmeyi teşvik ederek çocuğunuzun aklıyla bedeni öğrenmeye ne kadar fazla dahil olursa, öğrenme o kadar etkin gerçekleşir. Bu nedenle, zihni kapalı tutan uygulamalar yerine zihni açık tutmaya yönelik uygulamaları arayın. Ekranı tıklayarak sürekli meyve kaydırma veya yapboz sürüklenme gibi aktiviteler eğlenceli olabilse de çocuklar sadece parmaklarını kullanmak yerine daha fazla beyin ve vücut kası esnetirlerse daha çok öğrenirler.

İçeriğin gerçek dünyayla ilişkilendirilebilir ve gelişime uygun olduğundan emin olun. Uygulamalar, çocuğunuzun oyun alanını keşfetme, hayvanları tanıma veya bir pizza diliminin üçgen şeklinde olduğunu görebilmesine yardımcı olma gibi gerçek dünyayla ilişkilendirilebilir bilgileri içermeli ve çocuğunuzun gerçek dünyadaki deneyimlerini yansıtmalıdır.

Sosyal izolasyonu değil sosyal etkileşimi destekleyin. Sosyal etkileşim öğrenmenin en önemli destekçisidir, bu nedenle medya ekranı insani bağlara engel değil, araç olmalıdır. Küçük çocuklar, sadece büyürken daha güçlü, daha pozitif ilişkiler kurabilmelerini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda okulda ve ileride iş hayatlarında da daha iyi sonuçlar alabilmelerini sağlayan sosyal becerileri (Sıra bekleme, arkadaşlık, sorun çözümü) oyun yoluyla geliştirir. Bu nedenle, mümkün olduğunda, çocuğunuzun dijital cihazı etkileşimli hale getirmek amacıyla arkadaşlarıyla ve

ailesiyle birlikte kullanmasını sağlayın. Sırası gelsin ve sohbet etsin. Bu durum çocuğunuzun başkalarının duygu ve düşüncelerine uyum sağlamasına yardımcı olur ve bu da empati ve güçlü sosyal becerileri geliştirmenin temelidir. Ve çocuklar günlük etkileşimlerinde ne kadar çok sözcük duyarsa gelecekte de dil becerileri o kadar güçlü olur.

Kendinizi bir rehber gibi görün. Ebeveynlerin çocuğun oyununa nasıl katıldığı çok önemlidir. Giderek geliştirilen bir araştırmaya göre, bir yetişkinin çocuğu izleyip onun deneyimini desteklediği rehberli oyun deneyimi yaşayan çocuklar, ne yapması gerektiği söylenen veya bağımsız olarak oyun oynayan çocuklara kıyasla daha fazla öğrenme gerçekleştirmektedir. (Burada çocukların asla yalnız başlarına oyun oynamaması gerektiği söylenmemektedir. Kendilerini eğlendirmeyi öğrenmeleri ve bir şeyleri tek başlarına anlamaları da önemlidir.) Rehberli oyun çocuğun sorun çözümüne yardımcı olan sorular sormak anlamına gelmektedir. Örneğin, çocuk bir yapboz uygulamasında zorlanırken, onun yerine yapmak yerine “Kenarlardan başlayalım mı? Bu parçayı ters çevirmeye ne dersin?” diye sorabilirsiniz.

Çocuğunuzun öğrenme alanını genişletin. Çocuğunuza ne gördüğünü ve ne yaptığını sorun. Çocuğunuz bir oyunda ustalık gösterdiğinde başka bir uygulama, çözülecek yeni bir “sorun” veya yeni bir boyut ekleyin. Örneğin, bir uygulamayı kullanarak meyveleri seçmesi kolay hale geldiğinde onu meyveleri seçerken aynı zamanda saymaya teşvik edin.

Gerçek dünya dersleri oluşturun. Gerçek öğrenme, bir kavramı gerçek dünya sorunlarına uygulayabilme kabiliyeti demektir. Meyve seçiminin bulunduğu bir uygulamayla oynadıktan sonra, gerçek ya da plastik bir meyve alın ve restorandaymış gibi oynamaya başlayın. Şekilleri öğreten bir uygulamayla oynadıktan sonra yürüyüşe çıkın ve dış dünyadaki tüm şekilleri tanımlayın.

Uygulamalar dışında dikkat edilecek diğer konulara gelecek olursak dijital medyayı kullanan çocuklar için evde buldukları ortam da etkili. Ebeveynlerin medya ortamlarının en merkezi noktası hala televizyon. Gelişen dijital teknolojilerle birlikte televizyon kullanma oranı artıyor. Bununla birlikte ebeveynlerin bir kısmı televizyonu internete bağlı olarak izlemeyi tercih ediyor. Böylece televizyon izleme oranı da artıyor. (Wartella et al. 2014). Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsetmek mümkün. İzlenen hızlıca akan görüntüler çocuğun hızlı geçişler yapmasına ve dikkat sürekliliğinin kaybolmasına neden olabiliyor. Ayrıca dikkat dağınıklığı nedeniyle pasif izleyici konumuna geçebiliyorlar. (Büyükbaykal, 2007). Öte yandan televizyonun doğru ve bilinçli bir şekilde kullanılması çocuk için faydalı da olabiliyor. Çocuklar televizyon izleyerek bilgi üretimine katılabilirler ve öğrenimi kolaylaştıran yayınlar izleyebilirler. (Mutlu, 2005). Ayrıca çocukların medyaya katılım hakkını göz önünde bulundurursak yeni programlar üretilmesine de olanak bulabilirler. Burada ebeveynlere düşen rol yasaklamak değil, bilinçlendirmek.

Dijital dünyada ailelerin medyayı ve dijital teknolojileri kullanmaları sebebiyle endişeleri çocukların yaşı ilerledikçe artış gösteriyor. Aynı zamanda çocuklarının medyaya bağımlı olmasına ya da çocukların onaylanmayan içeriğe maruz kalmasına dair endişeler de taşıyorlar.

(Wartella et al. 2014). Buradan yola çıkarak dijital medya okuryazarlığının önemine vurgu yapmak doğru olacaktır. Ebeveynlerin ve çocukların internet becerilerini geliştirebilmesi ve istenmedik durumlarda neler yapılması gerektiğini bilmesi son derece önemli. (Çelen , Çelik , & Seferoğlu , 2011). Çevrimiçi risklere karşı çeşitli önlemler alınması oluşabilecek problemleri azaltabilir fakat bu önlemleri alırken çocukların erişim ve katılım hakkının kısıtlanmaması önemli.

Peki, bütün bu yazılan kısımları bir de maddeler halinde özetleyecek olursak eğer evinizde bir tablet bilgisayar varsa veya edinmeyi düşünüyorsanız çocuğunuza kullandırmadan önce bazı noktalara dikkat edin lütfen:

1. Tableti belli prensipler çerçevesinde, belli zaman aralıklarında kullanmasına izin verin. Çocuğunuzun tablet bilgisayar bağımlısı olması an meselesi olabilir ve sonradan çok pişman olabilirsiniz.
2. Cihazı çocuğunuza verdiğinizde mutlaka “uçak modu”na alarak çocuğunuzun 3G ve kablosuz internet bağlantısının neden olduğu zararlı etkilere maruz kalmasını engelleyin (üstelik bu uygulama, çocuğunuzun 300-500 dolarlık bir uygulama-içi satın almayı gerçekleştirme ihtimalini de ortadan kaldıracaktır, örnekleri yakın çevremde görülmüştür).
3. Cihaza yükleyeceğiniz uygulamaların pedagojik yöntemler gözetilerek geliştirilmiş, çocuğunuzun yaş ve bilişsel gelişimine uygun uygulamalar olduğundan emin olun.
4. Çok fazla uyarının aynı anda sunulduğu, gürültülü, gereğinden hızlı ilerleyen, uygunsuz bir dile ve görsellere sahip, reklam içeren uygulamaları tercih etmeyin, bunların yarardan çok zararı olacaktır.
5. Mümkün mertebe cihazınıza oyun yüklemeyin. Anlamsız oyunlara bir kez sardırırsanız, çok kısa sürede çocuğunuz tablet bilgisayarı bir eğlenerek öğrenme aracı değil de oyun aracı olarak algılar ve bu durumun geri dönüşü çok zor olur.
6. Sürekli aynı türde uygulamalar yerine çocuğun farklı duyu organlarını kullanabileceği, beynin değişik bölgelerine hitap eden, çeşitlilik arz eden uygulamalar yükleyin. Örneğin hikaye kitaplarına ek olarak, şarkılara ritim tutabileceği, bir tiyatro oyununu sahneye koyabileceği, tekerlemeler öğrenebileceği farklı farklı uygulamalara yönlendirin.
7. Cihazı emzik niyetine kullanmayın. Her canı sıkıldığında ya da siz kendinize zaman ayırmak istediğinizde eline tutuşturmayın. Çocuğunuz cihazı kullanırken siz de yanında ve etkileşim halinde bulunun.
8. Çocuğunuzun en önemli rol modeli olduğunuzu unutmayın ve bu tür cihazları siz de belli bir sorumluluk çerçevesinde kullanın. Çocuğunuz bu aletleri elinizden düşürmediğinizi görürse, bunun normal olduğunu düşünecektir. Çocuğunuzun sizi kağıda basılı kitaplar, dergiler okurken; elişi yaparken; bulmaca çözerken, balık tutarken, yemek yaparken vs görmesine olanak tanıyın.
9. Bu cihazlarla yapılan aktivitelerin çocuğunuzla birlikte kağıda basılı kitapları okumanın, boya yapmanın, parka gitmenin, sokak hayvanlarını beslemenin, kartopu oynamanın,

yemek yapmanın, oyuncaklarıyla oynamanın vs. yerine geçmesine izin vermeyin.
Alternatifleri çekici hale getirerek bilgisayar bağımlılığının önüne geçin.

10. Bu cihazların üretim aşamasında çevre üzerindeki olumsuz etkilerini göz önünde bulundurarak gerçekten kullanmayacaksınız, ihtiyacınız yoksa sadece çok popülerler ve herkeste var diye düşünerek bu cihazdan edinerek üretimi gereksiz yere arttırmayın.

Unutmayın, çocuğunuzun öğrenmesinde fark yaratacak olan SİZSİNİZ, bir nesne ya da cihaz değil. Dijital medyayı anlamlı, sosyal etkileşimli, zihni açık tutan bir şekilde yararlandığınızda, bu cihazların gücünün sizi aştığını hissetmek yerine, onları siz yönlendiriyor olacaksınız.

Seda Eruslu

Uzm. Klinik Psikolog